

Memorandum valitsuskabineti nõupidamisele

„Ühistranspordireform“

Lisa 1

Ühistranspordisüsteemi rahastus

REM-i ühistranspordi riigieelarvelise rahastusmudeli kohaselt kaetakse kehtivate lepingute täitmiseks vajalikud kulud, mille muutumise üle ei ole REMil kontrolli (nt riigiettevõtete taristutasude, maksude ja määrade tõus ning tarbijahinnaindeksi ja kütusehinna muutus), riigieelarvest nii baasrahastuse kui sihtotstarbelise reservi kaudu analoogselt, nagu seda tehakse nt AS Eesti Raudtee kahjumi katmise puhul. Samas võtab REM kohustuse tagada kulude kasvamisel omatulude/kogukulude proportsioon vastavalt Vabariigi Valitsusele väljapakutud osakaalule, tehes seda peaaesjalikult kas piletihinna tõusu või liinivõrgu optimeerimise kaudu.

Mudeli kohaselt kujuneb ühistranspordi eelarve viiest sambast.

I sammas – RIIGIEELARVELINE TOETUS. Selle samba kogusumma suuruse aluseks on 2024 ühistransporditoetuse tegelikud kulud ning seda korrigeeritakse järgnevatel eelarveaastatel. Korrigeerimine on lubatud üksnes eelnenud eelarveaastal VV sihtotstarbelisse reservi (III sammas) planeeritud vahendite arvelt, mis on planeeritud vähemalt nelja aasta vaates. Aluseks on möödapääsmatud kulud - nt taristutasud, riiklike maksude ja määrade muutumised. Reservist eraldamise tingimused ja arvestuse alused lepivad kokku reservi planeerides. I sammas katab baaskulud ehk eelarveaastale eelnenud kalendriaasta tekkepõhised kulud 2024. aasta veomahu alusel, mis on tekkinud ühistranspordiseaduse alusel sõlmitud lepingutest. Neid kulusid kaetakse ulatuses, mida omatulud ei kata. I sammas ei kata ühekordseid kulusid, mis on tekkinud RES protsessi käigus (V sammas). 2024. aastal moodustas ühistransporditoetus 149 miljonit eurot. Ühistranspordi opereerimise kuludest kaetakse RES-ist 75% ning edaspidi nähakse ette riigi osakaalu vähenemine

II sammas – TOETUS KOV-i EELARVEST. Selle samba kohaselt toetavad kohalikud omavalitsused oma eelarvest ühistransporti, eelkõige maakondlikku bussiliiklust. 2024. aastal panustasid KOV-id oma eelarvest 1,49 mln eurot. Uue rahastusmudeli ja liinide mõiste muutmiseiga sätestatakse, et riigieelarvest rahastatakse üksnes keskuste vahelisi ühendusi, vastavalt regionaalliinide teenustaseme normidele. Muud kohalikud ühendused (sh linnasisesed liinid) jäävad KOV-i rahastada. Tasandusmeetmena KOV-dele näeme ette, et KOV-i eelarvet suurendatakse läbi Tasandusfondi toetamiseks kohaliku ühistranspordi rahastust ning luuakse Kohalike Liinide Toetusfond, kus KOV tagab omapoolse kaasfinantseeringu vähemalt 50%. Regionaalliini mõiste alusel väheneb hinnanguliselt 11% võrra senine maakonna liinide veomaht, mille võtab eeldatavalt üle vastav KOV. Kohalike Liinide Toetusfondi riigieelarvelised vahendid tulevad praegusest ühistransporditoetusest ja on hinnanguliselt 5 mln eurot aastas.

III sammas – OMATULU. See sammas katab kehtivate lepingute kulud vastavalt valitsuse tasandil kokkulepitavale osakaalule. Eesmärk on fikseerida valitsuse tasandil konkreetne protsent, mille ulatuses peab valdkondlik minister tagama omatulude ja jooksvate avaliku teenindamise lepingu (ATL) otseste opereerimise kogukulude suhte, vajadusel tõstes piletihindu või vähendades kulusid.

Näiteks, 2024. aastal oleks III samba eelarve olnud ligikaudu 48,7 miljonit eurot ehk 25% kogukuludest.

IV sammas – VV SIHTOTSTARBELINE RESERV. See sammas katab kulud, mida on RES protsessi käigus keeruline ette näha ja mis sõltuvad riigi enda otsustest ning mis on REM-i jaoks möödapääsmaatud. Nende kulude hulka kuuluvad:

- TTJA poolt kehtestatavate raudtee jooksva aasta taristutasude tõus, mida ei ole võimalik ette näha;
- AS Saarte Liinide poolt kehtestatavate sadamatasude tõus jooksvaks eelarveaastaks;
- AS Tallinna Lennujaama poolt kehtestatavate regionaalsete lennujaamade kasutustasude tõus jooksvaks eelarveaastaks;
- muudatused maksudes ja määrades (nt käibemaksu ja aktsiiside tõus);
- ühistranspordiseaduse alusel kehtivate lepingute indekseeritavate kulude kasv tulenevalt inflatsioonist.

Tabel 1. Taristutasud 2022-2026

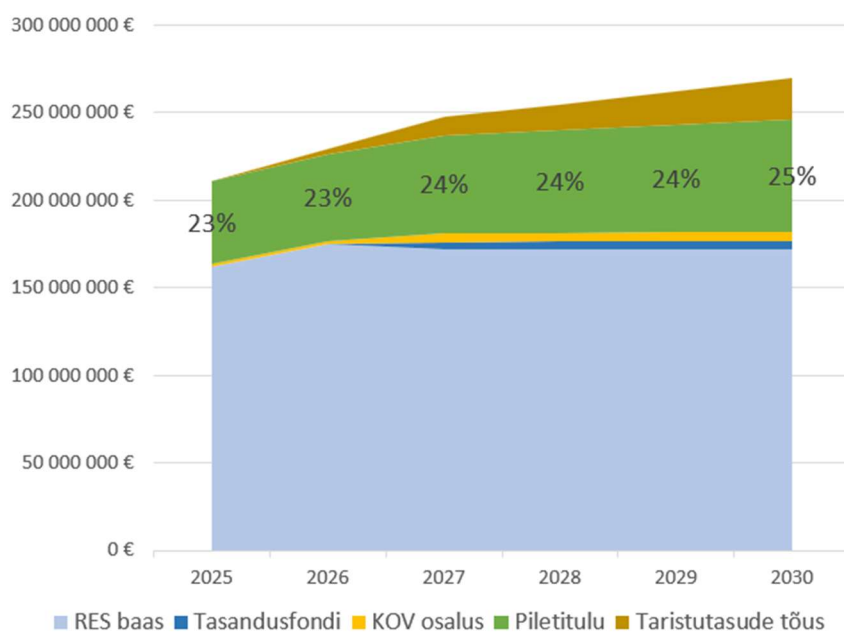
Taristutasud, euro					
	2022	2023	2024	2025*	2026*
Sadamatasud	4 096 950	4 713 654	5 125 418	5 304 807	7 145 044
Lennujaamatasud	1 387 826	2 017 050	2 017 050	2 547 050	2 585 256
Raudteetaristutasud	22 560 700	24 609 779	27 570 000	29 506 771	32 721 805
KOKKU	28 045 476	31 340 484	34 712 468	37 358 628	42 452 105
Muutus, euro	1 324 208	3 295 008	3 371 984	2 646 161	5 093 477
Muutus, %	5.0%	11.7%	10.8%	7.6%	17.3%

*prognoos

Riigi poolt kehtestatavate taristutasude tõusude rahastamine VV sihtotstarbega reservist (mis on riigieelarve vaates niigi nullsummamäng) võimaldab saada suuremat selgust kulude kasvu põhjustes ning selles, kui palju on selle taga teenuse parendamine ning kui palju riigi enda otsused.

V sammas – RES ÜHEKORDSED OTSUSED. See sammas katab kulud, mis lepitakse iga-aastaselt kokku RES protsessi käigus teenuse kättesaadavuse ja kvaliteedi parendamiseks. Näiteks katab see ühistranspordi reformi kulud, Tartu-Riia ühenduse või teiste uute pilootprojektide käivitamise ja uute rongide saabumisel teenuse veomahu tõstmise ja arendamise kulud.

Näiteks, 2024. aastal oleks selleks olnud ligikaudu 600 000 eurot ÜTK piletisüsteemide arendusteks seoses tasuta ühistranspordi kaotamisega ning Saaremaa nõudepõhise transpordi pilootprojekti käivitamisega ehk alla 1% kogukulust.

Joonis 1. Avaliku ühistranspordi eelarve komponendid ja piletitulu osakaal

Tabel 2. Ühistranspordi rahastus 2024-2030, eurot aastas

		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Kogu ÜT korraldamise kulu		210 023 873	228 567 961	243 162 745	250 230 936	257 511 172	265 009 815
Otsene opereerimiskulu		203 282 552	220 809 263	235 606 347	242 674 537	249 954 774	257 453 417
I sammas	KOKKU	162 130 776	175 163 111	171 703 601	171 703 601	171 703 601	171 703 601
	RES baas	121 804 924	119 686 825	116 933 600	116 933 600	116 933 600	116 933 600
	Lisavahendid	0	54 770 001	54 770 001	54 770 001	54 770 001	54 770 001
	Ülekantud	2 645 852	706 285	0	0	0	0
	VV reserv	37 680 000	0	0	0	0	0
II ja III sammas	Omatulu	48 435 000	53 404 850	60 742 147	63 514 254	66 424 967	69 481 215
	Omatulu %	23,8%	24,2%	25,8%	26,2%	26,6%	27,0%
IV sammas	Reserv baasi		0	10 716 997	15 013 080	19 382 603	23 824 998
V sammas	Ühekordsed otsused		0	0	0	0	0